

ОЦІНКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ БІОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Вказано на необхідність розробки системи еколого-економічного обліку, яка відповідає б вимогам світового співтовариства щодо охорони природно-ресурсного потенціалу як складової національного багатства.

It is specified in necessity of system engineering ecology — economic account which would correspond to standards of the international community concerning protection resource potential as to a national wealth component.

Ключові слова: облікові системи, бухгалтерський облік, статистичний облік, ресурсний потенціал.

Природа створює натуральну основу існування суспільства. Проте основним фактором існування людини виступає господарська діяльність, стимулом якої є суспільні потреби. Із зростанням потреб розширюються масштаби перетворення природи. Однією з особливостей сучасного етапу розвитку суспільства є те, що ефективність його розвитку великою мірою визначена міркуваннями про обмеженість та дефіцитність ресурсів, а також здійсненням заходів із захисту навколишнього середовища. Тому дуже важливим є системний підхід у розумінні природи, облік соціальних механізмів взаємозв'язку людського суспільства та навколишнього середовища з акцентом на людині як біологічному виді.

Головним індикатором національної економіки, який останнім часом зайняв головне місце в економічній науці, її теорії, методології та практиці став показник суспільного продукту. Валовий внутрішній продукт як економічна категорія важливіший лише тому, що надає інформацію про розміри економічної системи та результати функціонування виробництва, проте він не є і не може бути використаний як мірило суспільного рівня життя країни.

Дослідженням питань співвідношення інтересів економіки та екології займалися І.В.Замула [2], А. Гор, В.А. Лук'яніч [3], доц. Л. Максимів, проф. А.Г. Мельник [4], Дж.М. Майер, Н.В. Маслов, В.Д. Параджанов [5], Н.П. Петрушенко, С.А. Подолинський, Дж.Е. Раух, Р. Репетто, М.Д. Руденко, О.Г. Осауленко [6], А. Філіпченко, проф. В.О. Шевчук.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування, виявлення нових та аналіз існуючих можливостей розвитку облікових систем для обліку еколого-економічних процесів на мікро та макrorівні відповідно до сучасних вимог інформаційного забезпечення управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ (РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Як ми зазначали вище, ВВП, як і ВНД, внаслідок своєї обмеженості не можуть бути надійними показниками, що характеризують результативність економічного розвитку національної економіки. Вони є лише приблизною мірою добробуту населення, оскільки:

- не охоплюють деяких індикаторів добробуту, які не є елементами суспільного продукту, зокрема це стан та розвиток людського капіталу;

- не відображають розподіл доходів та економічних благ серед населення;

- не враховують збиток, нанесений довкіллю у процесі виробництва і, як наслідок, здоров'ю населення;

- однаково оцінюють виробництво корисних та шкідливих для суспільства товарів (наприклад ліки та цигарки), ігноруючи в той же час цінність, якою є для людини вільний час.

Вищеперелічені недоліки ставлять під сумнів використання ВВП та ВНД як індикаторів добробуту суспільства. У даний час настало розуміння, що наслідками прогресу є не лише економічне зростання, але й хижацьке витрачання природних ресурсів. Термін "стійкий розвиток" вперше з'явився в опублікованій у 1980 році "Стратегії глобального збереження" розробленій Міжнародним союзом охорони довкілля. Стейкий розвиток був визначений як "інтеграція збереження (охорони природи) і розвитку для забезпечення такої зміни планети, яке здатне забезпечити виживання та благополуччя усіх людей" [1]. На рис. 1 представлено інформаційне забезпечення управління еколого економіч-

ними проблемами через систему бухгалтерського та статистичного обліку.

Значення бухгалтерського обліку та статистики як основної бази інформаційного забезпечення управління відтворенням біоресурсного потенціалу проявляється вже на перших етапах формування та реалізації державної стратегії сталого розвитку. Необхідність інформації про наявні ресурси, які можуть бути використані в процесі суспільно-економічного відтворення, формує запит в систему бухгалтерського обліку та статистики про склад існуючих активів, на макrorівні вони розглядаються як елементи національного багатства. Реакцією на такий запит є відображення в бухгалтерському обліку та у статистичній звітності підприємства такої інформації. Її зведення на макроекономічному рівні є підставою для прийняття рішення щодо використання національного багатства в процесі суспільно-економічного відтворення. Економічні, соціальні та екологічні відносини сьогодні щільно пов'язані між собою, а сучасна екологічна криза набуває ознак кризи соціальної та економічної. У зв'язку з цим екологічний аспект поступово проникає у кожен прикладну науку, інтегруючи їх знання. Вказані явища зумовлюють:

- появу нового об'єкта дослідження для економічних наук — природно-ресурсний потенціал і наслідки антропогенного впливу на нього, — які сьогодні виявилися неспроможними оцінити ступінь такого впливу внаслідок відсутності відповідного теоретичного підґрунтя;

- потребу у зміні підходів до розуміння функцій бухгалтерського обліку та статистики як інструменту захисту екологічних інтересів окремого працівника, держави та суспільства в цілому;

- необхідність розробки організації та методики бухгалтерського обліку, аналізу і контролю, які відповідали б вимогам світового співтовариства щодо охорони природно-ресурсного потенціалу як основи національного багатства країни;

- появу нових кваліфікаційних вимог до бухгалтерів та статистиків з огляду необхідності підготовки якісно нової інформації в межах облікових систем.

Сучасний стан навколишнього природного середовища вимагає перегляду концептуальних питань щодо формування облікової системи, виходячи з потреб користувачів інформації мікро- та макrorівнів, з метою збереження біосфери та досягнення сталого розвитку суспільства. Наукові дослідження повинні бути спрямовані на розробку сучасної моделі системи бухгалтерського обліку, яка дозволить оцінити вплив суспільства на екологічну безпеку та забезпечити динамічне пристосування теорії та методології бухгалтерського обліку до зміни потреб користувачів екологічної інформації на мікро- та макrorівнях, що дозволить:

- 1) на мікрорівні — формувати своєчасну, достовірну та адекватну потребам управління інформацію щодо екологічної діяльності суб'єкта господарювання, яка буде основою прийняття виважених рішень у сфері регулювання впливу на навколишнє природне середовище та гарантуватиме бережливе природокористування;

- 2) на макrorівні — отримувати достовірну зведену статистичну інформацію, яка забезпечуватиме обґрунтованість формування державної екологічної політики відповідно до Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу та концепції сталого розвитку країни світу; підвищуватиме інтерес і довіру зовнішніх користувачів до інформації про діяльність вітчизняних підприємств з огляду на їх вплив на навколишнє природне середовище; відновлюватиме екологічний баланс в країні.

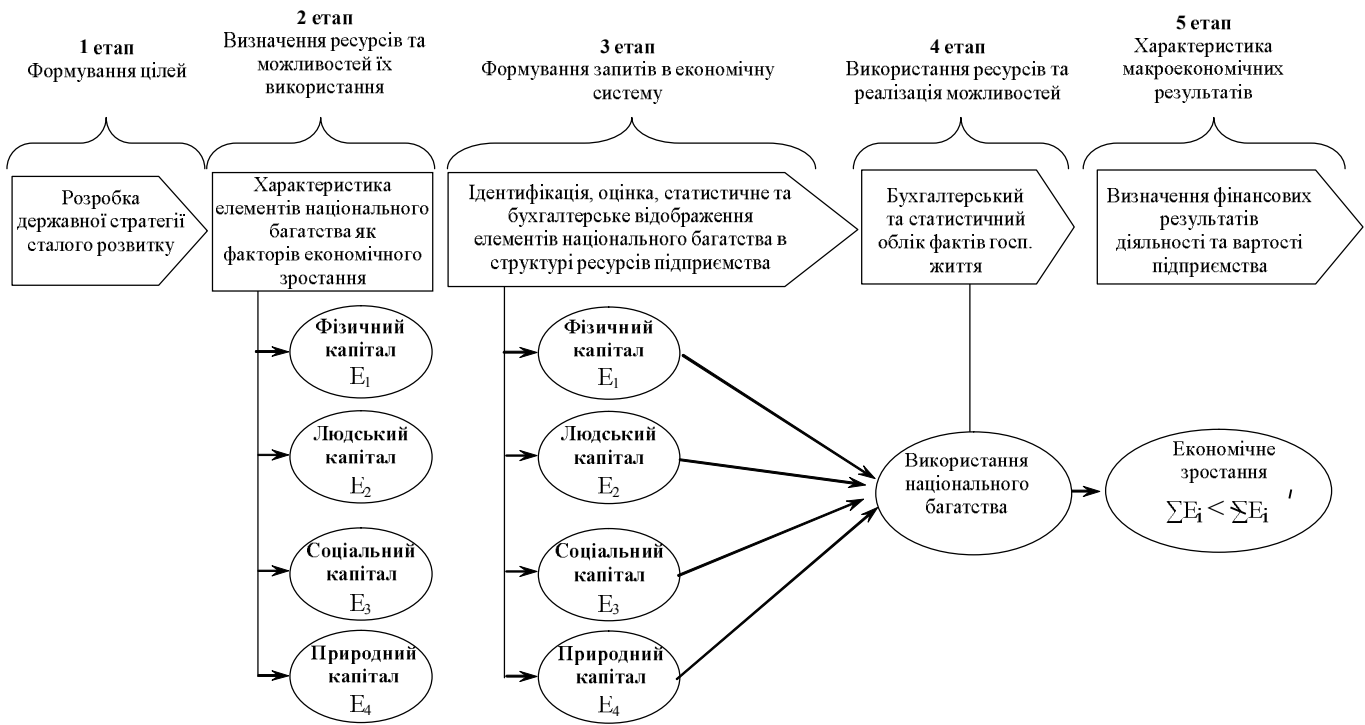

Рис. 1. Цикл формування та реалізації державної стратегії сталого розвитку

На міжнародному рівні досі не існує єдиного узгодженого стандарту для статистичної оцінки різних екологічних змін та агрегування їх в один чи декілька показників. Світова спільнота давно дійшла висновку, що науково-технічний прогрес та збільшення виробництва так чи інакше наносить шкоду довкіллю. Це спонукало шукати інші підходи до оцінки економічної діяльності та її впливу на довкілля. Західні вчені вже давно прийшли до висновку, що систему національного рахівництва потрібно розглядати як статистичний засіб спостереження за традиційними галузями економіки. Внаслідок роботи, яка проводиться в даний час багатьма міжнародними організаціями, такими як ООН та Світовий банк, а також багатьма країнами, природні ресурси будуть включені в систему обліку як з метою забезпечення більш надійної статистичної бази даних для економічного аналізу, так і для модернізації показника національного багатства.

Мета системи екологічного обліку повинна полягати у спостереженні за змінами у навколишньому середовищі, що викликані економічною діяльністю, і в забезпеченні на цій основі інформаційної бази для комплексної екологічної та економічної політики. Ця мета може бути досягнута лише за умови, якщо можна буде проаналізувати прямий та опосередкований вплив економічного використання навколишнього середовища на економічну діяльність. Ми маємо на увазі наявність тісних зв'язків між традиційними системами економічного обліку (система національних рахунків) та новою допоміжною системою обліку (комплексна система еколого-економічного обліку). Зв'язки між цими двома інформаційними системами можна було б використовувати для створення економічних моделей, які містили б не лише економічні, але й екологічні змінні. Тому, на нашу думку, саме система комплексного обліку повинна допомогти у розробці стратегії сталого розвитку, що забезпечує баланс між інтересами задоволення людських потреб та інтересами довгострокового збереження природних функцій.

Стандартна бухгалтерія не може виправдати довіру, яка покладена на неї сьогодні з двох причин. По-перше, бухгалтерія дивиться всередину підприємства. Її основна роль — зберегти майно підприємства. По-друге, вона зосереджена на минулому. Якщо нам потрібно подивитися вглиб та назад, бухгалтерія чудово впорається з цим. Але сьогодні нам необхідно зосередитися на тих питаннях, які створюють добробут у майбутньому, на діях, які допоможуть збільшити вартість підприємства на ринку. Нам потрібно дивитися у майбутнє. Підприємство не зможе досягти успіху, якщо буде фінансувати майбутнє, постійно дивлячись у минуле. Використання нових форм та категорій бухгалтерської професії, а саме — доданої вартості та методу збалансованих показників, — крок у вірному напрямку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Бухгалтерський облік є єдиною цілісною системою формування достовірної, оперативної, релевантної, повної інформаційної бази, на підставі якої здійснюється процес управління як окремим суб'єктом господарювання, так і економікою в цілому. Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку є необхідними для забезпечення сталого економічного розвитку суспільства, адаптації до європейських і міжнародних вимог. Спираючись на вищезазначені роздуми ми можемо зробити наступні висновки:

- в даний час розвиток екологічної системи неможливо відділити від економічної. Можна говорити про єдину еколого-економічну систему, в якій підсистемами є екологічний та економічний комплекси;
- еколого-економічна система нормально розвивається при двох складових: а) економічна зацікавленість, б) державне (суспільне) регулювання. Ігнорування хоча б одного з цих факторів, тим більш обох, призводить до знищення цієї системи;
- необхідно зміна методологічних підходів до визначення економічної ефективності виробництва з врахуванням його впливу на природне середовище. На макрорівні передбачається створення комплексного еколого-економічного обліку, який повинен вносити корегування у основні економічні показники країни за рахунок екологічних чинників.

Література:

1. Диксон Дж., Бэкес Ж., Гамильтон К., Кант А., Латц Э. Новый взгляд на богатство народов / За ред. С.Н. Бобылева, В.Н. Сидоренко. — М.: Весь мир, 2003. — 128 с.
2. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки монографія / І.В. Замула. — Житомир: ЖДТУ, 2010. — 440 с.
3. Лукьянихин В.А. Экологический менеджмент: принципы и методы: [монография] / В.А. Лукьянихин, П.П. Петрушенко / Под. Науч. Ред. Лукьянихина. — Сумы: ИТД "Университетская книга", 2004. — 408с.
4. Мельник А.Г. Екологічна економіка: [підручник] / А.Г. Мельник. — [2-ге вид. випр. і доп.]. — Суми: ВТД "Універсальна книга", 2003. — 348 с.
5. Паронджанов В.Д. Экономика и экология: трудный путь к диалогу / В.Д. Паронджанов // Общественные науки и современность. — 2001. — № 3. — С. 162—167.
6. Осауленко О.Г. Національна статистична система: стратегічне планування, методологія та організація: монографія / О.Г. Осауленко. — К.: ДП "Інформ.-аналіт.агентство", 2008. — 415 с.

Стаття надійшла до редакції 04.01.2011 р.